

Драгољуб ТОДИЋ¹

САВЕТ ЕВРОПЕ И МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ

Апстракт: У раду се даје преглед активности Савета Европе у области међународно-правног регулисања појединих питања којима се ова организација бави. Од укупно од преко 200 међународних уговора закључених у оквиру ове организације посебан осврт се даје на међународно-правну регулативу ове организације која се односи на животну средину и са овим повезане области. Аутор, најпре, указује на међународне уговоре који се односе на људска права и као такви су релевантни и за област животне средине. Потом даје приказ међународних уговора који се директно односе на област животне средине и који се таквима сматрају и према методологији саме организације. У овој групи се даје приказ и међународних уговора у области заштите животиња. На крају се говори о међународним уговорима у области културе.

Кључне речи: Савет Европе, међународни уговори, људска права, животна средина, заштита природе, заштита животиња, културна баштина.

1. Увод

Значај Савета Европе за међународно-правно регулисање појединих питања могао би се сагледавати са становишта различитих критеријума. При том би требало имати у виду да се ради о најстаријој европској организацији (основана 1949. године) и која за све државе региона представља важан чинилац међународне сарадње.² У скоро свим областима живота, сем војних послова и одбране (који су чланом 1.д. Статута Савета Европе искључени из његове надлежности) ова организација је развила значајне активности и

¹ Научни саветник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, d.todic@diplomacy.bg.ac.rs; dtodic@yemail.com. Рад је реализован у оквиру научног пројекта: „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти” (број 179029), који финансира Министарство просвете и науке Владе Републике Србије, за период 2011–2017. године.

² Као основа за овај рад послужио је текст објављен у оквиру књиге Тодић Д. *Савремена политика и право животне средине*, Београд, 2008.

донела велики број докумената. Томе треба додати да је Савет Европе практично постао свеевропска организација и да су његове активности углавном комплементарне са активностима других европских регионалних организација (посебно Европске уније и ОЕБС-а). Циљеви и надлежности Савета Европе одређени су на релативно уопштен начин поглављем И Статута. Члан 1. Статута одређује да је циљ ове организације „остварење већег јединства између чланица у циљу очувања и остваривања идеала и начела, који су њихова заједничка баштина, и подстицање њиховог економског и друштвеног напретка.”³ Области активности набројане су у тачки б. истог члана и то као „економска, социјална, културна, научна, правна и административна”, а као средства за остварење постављених циљева предвидиђени су „разматрање питања од заједничког интереса, закључивање споразума, заједничка акција очување и развој људских права и основних слобода.”

Главна расправа о конкретним питањима из оквира активности Савета Европе води се у Парламентарној скупштини⁴ која може да „размотри и даје препоруке о сваком питању у оквиру циљева и надлежности Савета Европе” као и „о сваком питању о којем Комитет министара затражи мишљење” (чл. 23.а. Статута). Комитет министара⁵ „разматра на препоруку Парламентарне скупштине или по сопственој иницијативи, одговарајуће мере за остваривање циља Савета Европе” у шта су укључени и „закључивање конвенција или споразума и усвајање од стране влада заједничке политике у односу на конкретна питања” (чл. 15.а. Статута). И Парламентарна скупштина и Комитет министара могу образовати помоћна и радна тела за одређена питања из своје надлежности.⁶ Код Комитета министара то су

³ За текст Статута видети: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680306052> (22.2.2017).

⁴ Ради потпуније представе о значају овог органа подсећамо да је он састављен од 286 представника парламената држава чланица (и истог броја њихових заменика) разврстаних у групе према политичким орјентацијама. Састав делегације сваке државе чланице одржава политички састав парламента те државе. Број представника појединих држава одређен је по посебним критеријумима и он се креће од 2 (нпр. Андора, Сан Марино, итд) до 18 (нпр. Француска, Немачка, Русија, итд).

⁵ Овај комитет сачињавају министри иностраних послова четрдесет држава чланица. Састаје се два пута годишње на редовним заседањима а могу се сазвати и специјални или неформални састанци. председавање се смењује сваких шест месеци у складу са алфаветским редом држава чланица.

⁶ Тако, поред Комитета за животну средину, регионално планирање и локалне власти, постоје и комитети за: пољопривреду и рурални развој, економска послове и развој,

комитети или комисије које имају “саветодавни или технички карактер” (чл. 17), док је намена ових тела када их образује Парламентарна скупштина одређена као “разматрање и подношење извештаја о свим питањима из своје надлежности ... ради анализирања, припреме питања као и давања мишљења о свим питањима процедуре” (чл. 24).

Конгрес локалних и регионалних власти Европе⁷ је орган који је настао 1994. године уместо раније Сталне конференције Локалних и Регионалних власти Европе,⁸ као резултат промена у Централној и Источној Европи и захтева у правцу демократизације укључујући и локалне и регионалне нивое. Он има статус „консултативног тела” формираног ради помоћи новим државама чланицама Организације у практичним аспектима трансформације чији циљ је јачање локалне и регионалне самоуправе. Конгрес саветује Комитет министара и Парламентарну скупштину о свим аспектима локалне и регионалне политике сарађујући при том са националним и међународним организацијама које представљају локалне и регионалне власти.

2. Међународни уговори закључени у оквиру Савета Европе

У оквиру Савета Европе до сада је усвојено 220 међународних уговора из различитих области, што говори, између осталог, и о изузетно интензивној активности ове организације у области уговорног регулисања појединих питања од заједничког интереса за државе чланице.⁹ У та питања, поред

правна питања и људска права, миграције, избеглице и демографију, за политичка питања, питања процедуре, социјалне, здравствене и послове у вези са породицом, науку и технологију, итд. (16 сталних комитета и 3 ad-hoc).

⁷ Има исти број представника и њихових заменика као и Парламентарна скупштина (286). Састављен од две “коморе”: једна која представља локалне власти и друга надлежна за регионалне. Састаје се једанпут годишње у Стразбуру а између заседања одржавају се састанци Сталног комитета.

⁸ Види Мишљење No. 177 (1993) о нацрту статутарне резолуције о оснивању Конгреса локалних и регионалних власти, Резолуцију 1053 (1995) о регионима унутар Савета Европе и оснивању Конгреса локалних и регионалних власти Европе и Препоруку 1256 (1995) о истом питању.

⁹ За комплетан списак видети: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list> (22.2.2017). Правни основ за закључивање конвенција је члан 15. Статута којим је ова активност стављена у надлежност Комитета министара. У складу са чланом 20. Статута за усвајање конвенција тражи се двотрећинска већина представника, односно већина оних који су овлашћени да гласају. Текст конвенције је коначан када га усвоји Комитет министара који утврђује и датум од када је конвенција отворена за потписивање.

животне средине, спадају и људска права, заштита јавног здравља, образовање, наука, култура и медији, правна сарадња (јавно право, привредно право, грађанско право, кривично право), локална самоуправа и заштита националних мањина, привилегије и имунитети итд.¹⁰ Општу правну обавезност у односу на стране уговорнице имају једино уговори. Резолуције и препоруке су документи политичког карактера и служе за оквирно одређивање политика у одређеној области као и за припреме за доношење аката са обавезном правном снагом.¹¹ Ипак, коначан домашај ових извора права треба ценити према томе који орган их је донео и на која питања се односе.

2.1. Међународни уговори у области људских права

У широј јавности Савет Европе се често и најјасније повезује са активностима у области људских права и то захваљујући, највећим делом, активностима које спроводи Европски суд за људска права. Европски суд за људска права¹² је, према Конвенцији о заштити људских права и основних

¹⁰ Према критеријуму правне обавезности изворе права ове организације можемо поделити на: међународне уговоре (најчешће у форми конвенција) и остале изворе права (резолуције, препоруке, одлуке итд).

¹¹ О теоријским дилемама у вези са природом препорука види О. Рачић, В. Димитријевић: „Међународне организације”, Савремена администрација, Београд, 1980, стр. 146-151.

¹² За више информација о активностима кроз податке из годишњих извештаја видети: http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court/annualreports&c=#n14605553453539899295676_pointer (22.2.2017). За различита виђења улоге Европског суда за људска права и људских права у различитим областима види: J. G. Merrills: *The development of international law by the European Court of Human Rights*, Manchester University Press, UK, 1993. Krisch, N. The Open Architecture of European Human Rights Law. *The Modern Law Review*, 71, 2/2008, pp. 183–216. doi:10.1111/j.1468-2230.2008.00688.x; Müllerová, H. Environment Playing Short-handed: Margin of Appreciation in Environmental Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *Rev Euro Comp & Int Env Law*, 24, 1/20015, pp. 83–92. doi:10.1111/reel.12101; Boyd, D. R. The Implicit Constitutional Right to Live in a Healthy Environment. *Review of European Community & International Environmental Law*, 20, 2/2011, pp. 171–179. doi:10.1111/j.1467-9388.2011.00701.x; Eckes, C. EU Accession to the ECHR: Between Autonomy and Adaptation. *Mod. L. Rev.*, 76, 2/2013, pp. 254–285. doi:10.1111/1468-2230.12012; Dzehtsiarou, K. and O’Meara, N. Advisory jurisdiction and the European Court of Human Rights: a magic bullet for dialogue and docket-control?. *Leg Stud (Soc Leg Scholars)*, 34, 3/2014, pp. 444–468. doi:10.1111/lest.1202; Albi, A. Ironies in Human Rights Protection in the EU: Pre-Accession Conditionality and Post-Accession Conundrums. *European Law Journal*, 15, 1/2009, pp. 46–69. doi:10.1111/j.1468-0386.2008.00450.x.

слобода, надлежан у „свим случајевима који се тичу тумачења и примене те конвенције, а које му ... стране уговорнице изнесу ...” (чл. 45). Доктрина слободног тумачења је једно од највише дискутованих питања у оквиру рада Суда, без обзира што се не спомиње на експлицитан начин у оквиру Конвенције. Она се данас примењује, такође, и на право на поштовање приватног и породичног живота (чл. 8) на основу којег се ствара основа за активности суда у области животне средине.¹³ Осим тога, сви значајнији међународно-правни инструменти који се односе на област људских права могу бити од утицаја на остваривање одређених права из области заштите животне средине. Ово посебно, од како је право на адекватну животну средину признато као једно од људских права¹⁴ и имајући у виду значај активности Савета Европе у области људских права.

Интересантно је да у документима Савета Европе у области људских права право на (адекватну) животну средину није експлицитно формулисано као људско право. Међутим, читав низ људских права које је Савет Европе утврдио у својим документима, и о чијем остваривању се стара, има импликације и директне везе са правом на (здраву) животну средину. Као што је познато Савет Европе је у овој области донео већи број конвенција. Део њих се односи на област грађанских и политичких права. То су на пример: Конвенција о заштити људских права и основних слобода (1950)¹⁵ са једанаест протокола, Европска конвенција о спречавању тортуре и нехуманог или понижавајућег понашања или кажњавања (1987) са два протокола (1993), Конвенција о учешћу странаца у јавном животу на локалном нивоу (1992), а део се односи на област социјалних права.

У области социјалних права, поред осам других споразума (који се углавном односе на поједине сегменте социјалног осигурања или заштиту посебних категорија становништва) овде спомињемо само Европску социјалну повељу (1961) са додатним протоколима (1988, 1991), као инструмент који на релативно најшири начин утврђује скалу људских (социјалних) права потенцијално релевантних и за област заштите животне средине. То су: право

¹³ За шире видети: Müllerová, H. Environment Playing Short-handed: Margin of Appreciation in Environmental Jurisprudence of the European Court of Human Rights. *Rev Euro Comp & Int Env Law*, 24, 1/2015, pp. 83–92. doi:10.1111/reel.12101

¹⁴ За детаљније о односу људских права и животне средине видети “Human Rights and Environment”, Final Report of the Special Rapporteur, Sub – Commission on Protection of Minorities, ECOSOC Commission on Human Rights, Doc, E/CN.4 Sub.2/1994/9 (6 July 1994);

¹⁵ ETS No. 5. Стране уговорнице су све државе чланице Савета Европе.

на рад, право на праведне услове рада, право на безбедне и здраве радне услове, право на праведну накнаду, право на колективно преговарање, право деце и омладине на заштиту, право на здравствену заштиту, право на социјалну и медицинску помоћ, као и обавезе држава страна уговорница у домену имплементације гарантованих права, итд.

Конвенција о заштити људских права и достојанства људских бића у вези са применом биологије и медицине (1997)¹⁶ представља један од новијих докумената ове организације који има директне импликације на разумевање концепта људских права у контексту савременог развоја и коришћења биомедицине. На тај начин су и поједини аспекти заштите животне средине, посебно они који се тичу биолошке сигурности, генетског инжењеринга, и сл. стављени у оквир етичких дилема и заштите људских права уопште. Општи циљ Конвенције је “заштита достојанства и идентитета свих људских бића, ... и поштовање интегритета и других права и основних слобода у вези са применом биологије и медицине” (чл. 1). У складу са тим Конвенција разрађује више правила која се односе на пристанак особе на којој се врши интервенција у области здравства (део II), заштиту приватног живота и права на информацију (део III), поступање са људским геномом (део IV), научна истраживања (део V), итд.¹⁷ Посебан допринос развоју идеја и циљева утврђених Конвенцијом представља Додатни протокол о забрани клонирања људских бића (Париз, 1998, ЕТС 168) којим се на изричит начин забрањује “било каква интервенција којом се ствара људско биће генетички идентично другом људском бићу, било живом или мртвом” (чл. 1.)

2.2. Међународни уговори у области животне средине

Посматрано кроз најзначајније документе Савета Европе, на први поглед би се могло закључити да област животне средине¹⁸ нема такав значај као

¹⁶ ETS No. 164.

¹⁷ За шире видети: Тодић, Д. Људска права према Конвенцији о заштити људских права и достојанства људског бића собзиром на примену биологије и медицине, *Југословенска ревија за међународно право*, бр.3/98, стр. 98-118.

¹⁸ Наши критеријуми при дефинисању оквира животне средине одређени су оним што сам Савет Европе сматра животном средином у својим званичним документима, као и УНЕП-ов регистар међународних уговора у области животне средине. Видети: “Texts adopted by the Council of Europe in the field of the environment”, Strasbourg, Directorate of Environment and Local Authorities, 1997; “Register of international treaties and other agreements in the field of the environment 1996”, Nairobi, UNEP, 1997.

што, за ову област, имају неке друге међународне организације – пре свих Европска унија, ОЕЦД, ОУН.¹⁹ У том смислу се може одмах констатовати да основни документи ове организације (Статут и др), не утврђују на експлицитан начин њену надлежност у области животне средине. Међутим, при том треба имати у виду време када је организација формирана и њене основне циљеве. Ипак, треба констатовати да су у области животне средине до сада закључене четири конвенције које се, према методологији ове организације, сврставају у категорију конвенција које се односе на заштиту животне средине. То су: а. Конвенција о заштити европске дивљачи и природних станишта (Берн, 1979), б. Конвенција о грађанској одговорности за штете проузроковане активностима опасним по животну средину (Лугано, 1993), ц. Конвенција о заштити животне средине путем кривичног права (1998) и д. Европска конвенција о пределима (2000). Решења садржана у овим међународним уговорима требало би посматрату у контексту целине међународно-правне регулативе у области заштите биодиверзитета и станишта.²⁰ Релевантност ових уговора за Републику Србију требало би гледати са становишта чинилаца који детерминишу процес ЕУ интеграција у којима се она налази већ, скоро, десетак година.²¹

2.2.1. Конвенција о заштити европске дивљачи и природних станишта (Берн, 1979)²² има за циљ очување дивље флоре и фауне и њихове природне

¹⁹ За детаљније видети В. Вукасовић: „Улога међународних организација у домену правног регулисања заштите човекове средине с посебним освртом на Европску унију”, у зборнику радова „Право и животна средина” (ур. Д. Кавран и Г. Петковић), Југословенско удружење за јавну управу, Савезно министарство за развој, науку и животну средину, Београд, 1997, стр. 193-203.

²⁰ За шире видети: Тодић, Д. Биодиверзитет и генетички ресурси у светлу принципа међународног права животне средине, *Архив за пољопривредне науке*, бр. 2005/5, стр. 201-208. Тодић, Д. International legal protection of biodiversity in the light of the European integration and South-East Europe, *Review of International Affairs*, 2-3/2016, pp. 83-102.

²¹ За почетак тог процеса се, понекад, узима почетак тих преговора 2005. године. До потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању је дошло априла 2008. године. За више информација о статусу Републике Србије у међународним уговорима видети код: Вукасовић, В., Тодић, Д. *Environmental Law in Serbia*, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2012; Тодић, Д. Међународни уговори, услови за чланство у Европској унији и Република Србија, *Европско законодавство*, бр. 51/2015, стр. 34-53.

²² European Treaty Series (ETS) No. 104; Конвенција је ступила на снагу 01.06.1982. године. За шире видети: Díaz, C. L. The Bern Convention: 30 Years of Nature Conservation in Europe. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19, 2/2010: 185–196. doi:10.1111/j.1467-9388.2010.00676.x

средине, а нарочито оних врста и станишта чије очување захтева сарадњу више држава (чл. 1). Посебно се разрађују мере заштите станишта (чл. 4) а посебно мере заштите врста (чл. 5). У вези са поменутиим мерама утврђени су и анекси којима се набраја: које врсте дивље флоре уживају посебну заштиту од брања, скупљања, чупања, присвајања и продаје (анекс 1); које врсте дивље фауне су посебно заштићене од: намерног заробљавања, држања и убијања, намерног оштећивања или уништавања места за размножавање и одмор, намерног узнемиравања нарочито током периода размножавања, подизања младих и хибернације, намерног узнемиравања и узимања јаја од дивљачи, поседовања појединих животиња (живих или мртвих) или интерне трговине истима (анекс 2) и које врсте дивље фауне уживају заштиту од претеране експлоатације путем примене административних и законодавних мера као што су: ловостај, привремене или локалне забране и кроз регулисање продаје, држања за продају, транспорта за продају или понуде за продају живих или мртвих дивљих животиња (анекс 3).

2.2.2. Циљ Конвенције о грађанској одговорности за штете проузроковане активностима опасним по животну средину (Лугано, 1993)²³ је обезбеђивање адекватне надокнаде за штете проузроковане активностима које су опасне за животну средину (чл. 1). При том су опасне активности дефинисане као једна или више следећих активности: производња, руковање, лагеровање, употреба или истовар једне или већег броја опасних супстанци²⁴ (чл. 2. ст. 1.а); производња, узгој, лагеровање, употреба, коришћење, уништавање, бацање, ослобађање или свака друга операција у вези са једним или више генетски модификованих организама или микроорганизама.

Основни концепцијски прилаз Конвенције заснован је на принципу тзв. објективне одговорности руковаоца (особе која врши контролу опасне активности, чл. 6, односно руковаоца на локацији за стално депоновање отпада, чл. 7) уз одређене модификације кроз одредбе о искључивању одговорности (чл. 8), грешке лица које је претрпело штету (чл. 9), случајност

²³ ETS 150.

²⁴ „Опасне супстанце” су дефинисане као супстанце или препарати који имају особине које представљају значајан ризик за човека, животну средину или својину (експлозиван, оксидативан, екстремно запаљив, високо запаљив, веома токсичан, токсичан, штетан, корозиван, иритирајући, који ствара осетљивост, који је карционег, мутаген, токсичан за репродукцију итд (чл. 2. т.2а).

(чл. 10) и тзв. плурализам инсталација или локација (чл. 11). Поред тога, Конвенција утврђује и обавезну шему финансијског осигурања (чл. 12); врсте захтева који се могу поднети у вези са акцијама за компензацију и другим захтевима (чл. 17), надлежност за подношење тужбе за компензацију и других захтева у овом поступку (чл. 19), поступак признавања и примене одлука суда у другим државама (чл. 23), надлежност надзорног одбора који се формира овом конвенцијом (чл. 26), итд.²⁵

2.2.3. Потреба за заштитом животне средине путем кривичног права произилази из чињенице да угрожавање животне средине у европском региону постаје све озбиљније као и да је у вези са тим неопходно хармонизовати основна правила кривичног права у овој области.²⁶ Конвенција о заштити животне средине путем кривичног права²⁷ наглашава потребу за успостављањем кривичних казни у случајевима „озбиљног загађења или довођења у опасност животне средине“. Она садржи опис кривичних дела и „других прекршаја“ против животне средине (три групе – у зависности од процењеног степена опасности), утврђивање правила о кривичном поступку када су у питању дела везана за животну средину, питање надлежности (нарочито када се ради о прекограничном загађивању), имплементацију (сарадња националних власти и међународна сарадња), питање тзв. заједничке (удружене) одговорности онда када није могућу утврдити носиоца одговорности, итд. Поред тога, Конвенција садржи и

²⁵ За шире видети: Тодић Д. Грађанска одговорност према Конвенцији о грађанској одговорности за штете настале услед активности које су опасне по животну средину, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/98, стр. 197-216.

²⁶ Да овај проблем има знатно шире димензије сведочи и став министара за животну средину Групе 8 (Канада, Француска, Немачка, Уједињено Краљевство, Сједињене Државе, Италија, Јапан и Русија) и Европске уније са састанка одржаног од 3. до 5. априла 1998. године. Види: "Ozon depletion", Paris, UNEP, No. 26/April 1998, p. 8.

²⁷ ETS No. 172. Internet <http://www.coe.fr/eng/legal/legaltxt/172e.htm>. Треба имати у виду да је ово једна од најновијих конвенција Савета Европе отворена за потписивање 4. новембра 1998. године. Међутим, активности Савета Европе у овој области вуку свој корен још од 1972. године када су министри за правду на својој 7. конференцији затражили од Комитета министара предузимање даљих активности у овој области. Најексплицитнији закључак у овом правцу донет је 1990. године на 17. конференцији министара правде када је препоручено да Организација развије заједничко упутство у овој области (у форми препоруке или конвенције), након чега је на овим питањима радила група експерата све до октобра 1995. године. Види Opinion, Doc 8083, од 21. априла 1998. године. Такође види и Препоруку 28 (1977), 18 (1988); Doc 7883; Opinion No. 204 (1998) од 23. априла 1998.

одредбе којима се дефинишу поједини појмови (чл. 1), именује прекршилац (чл. 2-4), установљава надлежност националних судова, утврђују санкције (чл. 6-8), утврђују принципи одговорности за правна лица, принципи сарадње у овој области, итд. У посебном делу се разрађују мере заштите интереса група које могу бити погођене оштећењима животне средине и утврђују одређена права везана за њихово учествовање у заштити животне средине.²⁸

2.2.4. Циљ Европске конвенције о пределима је подстицање јавних власти да усвајају политике и мере на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу ради заштите, управљања и планирања пределима Европе. Конвенција се односи на све врсте предела. Установљава различите мере и решења које државе могу примењивати у складу са својим специфичностима. Међувладин комитет Савета Европе надгледа спровођење Конвенције а установљена је и награда за локалне и регионалне власти или НГО који учине нарочите активности у домену заштите и управљања пределима.²⁹

2.3. Међународни уговори у области заштите животиња

Питање заштите животиња је у међународном праву присутно већ дуго као једно од питања о коме се воде различите расправе. Правна заштита животиња разликује се кроз различите правне системе које су развиле поједине државе.³⁰ У укупном броју међународних уговора доминирају они који се баве животињама са становишта њихове заштите, трговине или коришћења за различите сврхе у односу на оне који се баве животињама са становишта њихове добробити.³¹ Што се тиче Савета Европе, за област

²⁸ За шире видети: Тодић Д. Кривичноправна заштита животне средине према Конвенцији о заштити животне средине путем кривично гправа, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 1/99, стр. 83-96.

²⁹ Иако је Конвенција формално ратификована од стране већине држава њена примена је различита. За упоредни приказ стања у шест држава: Штанија (Каталонија), Француска, Италија, Швајцарска и Холанија, видети код: De Monits, A. Impacts of the European Lanscape Convention on national planning systems: A comparative investigation on six case studies, *Landscape and Urban Plannning*, Vol. 124, April 2014, pp. 53-65.

³⁰ За шире видети: White, S. Into the Void: International Law and the Protection of Animal Welfare. *Global Policy*, 4, 4/2013, pp. 391-398. doi:10.1111/1758-5899.12076

³¹ За шире видети: Cook, K., Bowles, D. Growing Pains: The Developing Relationship of Animal Welfare Standards and the World Trade Rules. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19, 2/2010, pp. 227-238. doi:10.1111/j.1467-9388.2010.00679.x.

заштите животиња најзначајнијим се сматра пет конвенција. То су: Европска конвенција о заштити животиња за време међународног транспорта (Париз, 1968); Европска конвенција о заштити кичмењака који се користе у експерименталне и друге научне сврхе (Страсбур, 1986); Европска конвенција о заштити животиња кућних љубимаца (Стразбур, 1987); Европска конвенција о заштити животиња које се узгајају на пољопривредним газдинствима (Стразбур, 1976, ETS No. 87) са протоколом (Стразбур, 1992) и Европска конвенција о заштити животиња за клање (1979).

2.3.1. Европска конвенција о заштити животиња за време међународног транспорта (Париз, 1968)³² регулише услове међународног транспорта животиња: простор, вентилација, хигијена, транспортна средства, храна, вода, поступци укрцавања и искрцавања животиња, ветеринарска помоћ за међународни транспорт, итд. Конвенција се односи на међународни транспорт домаћих копитара и домаћих папкара, домаћих птица и зечева, паса и мачака, других сисара, птица и хладнокрвних животиња (чл. 2). Посебно се прописују мере које се тичу врсте транспорта и врсте животиња на које се транспорт односи. Тако се, за домаће копитаре и папкаре, посебно регулише друмски превоз (чл. 22-24), превоз железницом (чл. 17-21), водом (чл. 25-34), ваздухом (чл. 35-37), а посебно се разрађују одредбе које се односе на транспорт домаћих животиња (оваца, коза, говеда, свиња), домаћих птица и зечева (чл. 38), домаћих паса и домаћих мачака (чл. 40-41), хладнокрвних животиња (чл. 46).

Општим одредбама Конвенције регулисана су следећа питања: ветеринарска инспекција животиња пре утовара (чл. 3); овлашћење ветеринарског службеника земље извознице, земље транзита и земље увознице, да могу прописати периоде за одмор животиња на местима која они одреде и на којима ће животиње примити потребну негу (чл. 5); обавеза превозника у погледу обезбеђивања потребног простора, вентилације, ваздуха, обележавања контејнера за превоз животиња, поступка превоза (чл. 6,7); потребна опрема за превоз и карактеристике превозног средства (чл. 8,9); хигијена превозног средства (чл. 13); -исхрана животиња за време транспорта (чл. 11); старање о животињама које се повреде (чл. 12); убрзање транзитних формалности (чл. 15), итд.

2.3.2. Првенствени циљ Европске конвенције о заштити кичмењака који се користе у експерименталне и друге научне сврхе (Страсбур, 1986)³³ је

³² ETS No. 65; Ступила на снагу 20.12.1971. године.

³³ ETS No. 123, Ступила на снагу 1.1.1991. године.

ограничавање експериментисања на животињама. Одредбе Конвенције подстичу стране уговорнице да не врше експерименте на животињама осим онда када је то нужно. У складу са тим, сва истраживања алтернативним методама се охрабрују и подстичу. Животиње на којима се експериментише треба да буду изабране на бази “јасно утврђених квантитативних критерија” и “када је год то могуће” морају бити поштеђене непотребних патњи. Конвенција утврђује принципе који се сматрају основом за понашања у овој области. Стране уговорнице, ако процене за потребно, могу проширити примену одредби Конвенције или примењивати строжија правила.

2.3.3. Европска конвенција о заштити животиња кућних љубимаца (Стразбур, 1987)³⁴ има за циљ обезбеђивање добробити животиња а посебно оних које се држе у циљу “приватног уживања и дружења”. При том се ова конвенција не односи на оне угрожене врсте које су заштићене другим конвенцијама а посебно Вашингтонском конвенцијом о међународној трговини угроженим врстама дивље фауне и флоре (1973) и Бернском конвенцијом о заштити европске дивљачи и природних станишта (1979).

2.3.4. Европска конвенција о заштити животња које се узгајају на пољопривредним газдинствима (Стразбур, 1976) са протоколом (Стразбур, 1992)³⁵ се односи на животиње које се хране и држе збор производње хране, вуне, коже или крзна или због других пољопривредних разлога а посебно на животиње које се користе за интензивно узгајање. Заштита која се обезбеђује Конвенцијом има за циљ да се избегну непотребне патње и повреде с обзиром на услове смештаја, исхране и неге. У том смислу Конвенција утврђује обавезе страна уговорница да надзиру услове и стање здравља животиња као и техничку опрему која се користи приликом интензивног узгајања. Конвенцијом се установљава и Стални комитет за надзор примене. Он је одговоран и за разраду и усвајање препорука странама уговорницама, за давање саветодавних мишљења, за олакшавање мирољубивог решавања проблема који могу да се појаве између страна уговорница поводом примене Конвенције. Такође он подноси Комитету Министара извештаје о активностима које се тичу имплементације Конвенције.

2.3.5. Главна сврха Европске конвенције о заштити животиња за клање (Стразбур, 1979)³⁶ је да се олакша усклађивање метода клања животиња у

³⁴ ETS No. 125, Ступила на снагу 1.5.1992. године.

³⁵ ETS No. 87, Ступила на снагу 10.9.1976. године. Протокол ETS No.145.

³⁶ ETS No. 102. Ступила на снагу 11.6.1982. године.

Европи и да га учини хуманијим. Конвенција утврђује обавезе страна уговорница у погледу третмана животиња у кланицама (употреба погодне опреме за истовар животиња, избегавање бруталних поступака према животињама а посебно ударања по осетљивим деловима тела, смештање и брига за животиње које неће бити заклане одмах по пристизању, потребна опрема у кланицама). Конвенција утврђује да животиње морају бити ошамућене пре него што прокрваре. Ошамућивање великих животиња мора бити извршено посебним инструментом који управља ударцем или се пенетрира на нивоу мозга, електро-наркозом или гасом. Употреба месарске секире или чекића је забрањена. Онде где постоје изузетци од правила које Конвенција утврђује (ритуално клање, клање у хитним случајевима, клање живине или зечева, итд) клање мора бити извршено тако да се животиње поштеде непотребних патњи. Ово важи и за на клање на местима која нису кланице.

2.4. Међународни уговори у области културе

Неколико конвенција од значаја за област животне средине се налази у групи конвенција чији је основни предмет регулисања заштита културне баштине.³⁷ Три су посебно значајне: Европска конвенција о заштити археолошког наслеђа (Лондон, 1969) ревидирана (Валета, 1992), Конвенција о заштити архитектонског наслеђа Европе (Гранада, 1985) и Конвенција о заштити светске културне и природне баштине (1972).³⁸

Стране уговорнице Европске конвенције о заштити археолошког наслеђа (Лондон, 1969),³⁹ ревидирана (Валета, 1992)⁴⁰ су прихватиле обавезу да

³⁷ На везе између ове две гране права указује се у чланку: Lostal, M. The Role of Specific Discipline Principles in International Law: A Parallel Analysis between Environmental and Cultural Heritage Law, *Nordic Journal of International Law*, Vol. 82, 3/2013, pp. 391-414.

³⁸ Поред ове две то су још: Европска конвенција о култури (1954), Европска конвенција о прекограничној телевизији (1989), Европска конвенција о кинематографској копродукцији (1992), Оквирна конвенција Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво (2005), Конвенција о заштити нематеријалног културног наслеђа (2003), Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза (2005), Конвенција о заштити подводног културног наслеђа (2001), Конвенција о заштити културних добара у случају оружаног сукоба (1954), итд. Овоме би, у широј анализи, требало додати и конвенције које су закључене у оквиру UNESCO.

³⁹ ETS No. 66. Ступила на снагу 20.11.1970.

⁴⁰ ETS No. 143.

разграниче и заштите подручја од археолошког интереса као и да установе заштићене зоне у којима тек треба да се врше ископавања.⁴¹ Новим текстом конвенције (Валета 1992) заштита ареолошког наслеђа се узима као један од циљева политике урбаног и регионалног планирања. Конвенција утврђује упутство за ископавања, истраживачки рад и публикување резултата, а односи се и на приступ јавности археолошким налазиштима и образовне акције ради јачања јавне свести. Коначно, Конвенција утврђује и институционални оквир за пан-европску сарадњу кроз “системаску размену искустава и експерата” и активности Комитета одговорног за надзор над применом Конвенције.

Главни циљ Конвенције о заштити архитектонског наслеђа Европе (Гранада, 1985)⁴² је да се ојача и подржи политика заштите и очувања европског архитектонског наслеђа, ради подстицања европске солидарности и јачања међусобне сарадње држава чланица. Конвенцијом се установљавају принципи „европске сарадње и политика заштите” укључујући и консултације у односу на политику која се спроведи у појединим државама у овој области.

Закључак

О великом значају који се придаје међународно-правном регулисању односа између држава чланица Савета Европе у различитим областима сведочи и преко 200 закључених међународних уговора, као и укупне активности које се спроводе у вези са овим међународним уговорима. Један део њих се непосредно односи на област животне средине будући да за свој основни предмет регулисања имају поједина питања из ове области. За један део међународних уговора закључених у оквиру Савета Европе се може рећи да се посредно односе на област животне средине, у зависности од начина дефинисања овог појма. У овој групи је део међународних уговора из области заштите животиња, културе, заштите јавног здравља, сарадње локалних заједница, итд. Општи контекст расправе о људским правима у области животне средине омеђен је, највећим делом, резултатима активности Европског суда за људска права.

⁴¹ Конвенција дефинише „археолошко наслеђе”, идентификује мере заштите, предвиђа обавезе у сфери финансирања археолошких истраживања и заштите, прикупљања и ширења научних информација које се тичу археолошког наслеђа, унапредивања јавне свести, спречавања илегалног промета предметима археолошке баштине, међусобне техничке и научне помоћи, надзора над применом Конвенције, итд.

⁴² ETS No. 121.

Литература

- Blake, J. The Protection of the Underwater Cultural Heritage. *International and Comparative Law Quarterly*, 45/1996, pp. 819–843 doi:10.1017/S0020589300059716
- Borowiecki, K.J., Forbes, N., Fresa, A. (Eds). *Cultural Heritage in a Changing World*, Springer Open, 2016.
- Díaz, C. L. The Bern Convention: 30 Years of Nature Conservation in Europe. *Review of European Community & International Environmental Law*, 19, 2/2010, pp. 185–196. doi:10.1111/j.1467-9388.2010.00676.x
- Lostal, M. The Role of Specific Discipline Principles in International Law: A Parallel Analysis between Environmental and Cultural Heritage Law, *Nordic Journal of International Law*, Vol. 82, 3/2013, pp. 391–414.
- Meskell, L., Liuzza, C. and Brown, N. 'World Heritage Regionalism: UNESCO from Europe to Asia', *International Journal of Cultural Property*, 22, 4/2015, pp. 437–470. doi: 10.1017/S0940739115000247.
- De Monits, A. Impacts of the European Landscape Convention on national planning systems: A comparative investigation on six case studies, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 124, April 2014, pp. 53–65.
- O'Keefe, R. Neth, The Meaning of 'Cultural Property' under the 1954 Hague Convention, *International Law Rev*, 46, 1/1999, pp. 26–56. doi:10.1017/S0165070X00002084
- Strasser, P. "Putting Reform Into Action" — Thirty Years of the World Heritage Convention: How to Reform a Convention without Changing Its Regulations', *International Journal of Cultural Property*, 11, 2/2002, pp. 215–266. doi: 10.1017/S0940739102771427.
- Teller, J., Bond, A. Review of present European environmental policies and legislation involving cultural heritage, *Environmental Impact Assessment Review*, 22, 2002, pp. 611–632.
- Todić, D. International legal protection of biodiversity in the light of the European integration and South-East Europe, *Review of International Affairs*, 2-3/2016, pp. 83–102.
- Тодић, Д. Међународни уговори, услови за чланство у Европској унији и Република Србија, *Европско законодавство*, бр. 51/2015, стр. 34-53.
- Тодић, Д. *Савремена политика и право животне средине*, Мегатренд, Београд, 2008.

- Тодић, Д. Биодиверзитет и генетички ресурси у светлу принципа међународног права животне средине, *Архив за пољопривредне науке*, бр. 2005/5, стр. 201–208.
- Тодић Д. Кривичноправна заштита животне средине према Конвенцији о заштити животне средине путем кривично гправа, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, бр. 1/99, стр. 83–96.
- Тодић Д. Грађанска одговорност према Конвенцији о грађанској одговорности за штете настале услед активности које су опасне по животну средину, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 3/98, стр. 197–216.
- Тодић, Д. Људска права према Конвенцији о заштити људских права и достојанства људског бића собзиром на примену биологије и медицине, *Југословенска ревија за међународно право*, бр. 3/98, стр. 98–118.
- Вилус, Ј. *Правна заштита културних добара*, Европски центар за мир и развој (ЕЦПД Универзитета за мир Уједињених нација, Београд, 2007.
- Вукасовић, В. Улога међународних организација у домену правног регулисања заштите човекове средине с посебним освртом на Европску унију, у зборнику радова „*Право и животна средина*” (ур. Д. Кавран и Г. Петковић), Југословенско удружење за јавну управу, Савезно министарство за развој, науку и животну средину, Београд, 1997, стр. 193-203.
- Vukasović, V., Todić, D. *Environmental Law in Serbia*, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2012.

COUNCIL OF EUROPE AND INTERNATIONAL TREATIES

Abstract: This paper provides an overview of the activities of the Council of Europe in field of international legal regulation. Out of a total of over 200 international treaties concluded in the framework of this organization, special emphasis is given to the international legal regulation of the organization relating to the environment and to the related areas. The author, firstly, points to the international treaties concerning human rights which are relevant to the area of the environment. He then gives an overview of international treaties that are directly related to the area of environment and which are regarded as such according to the methodology of the organization itself. In this group are international animal protection treaties. Finally, the author points to the international treaties in the field of culture.

Key words: Council of Europe, international treaties, human rights, environment, nature conservation, animal protection, cultural heritage.